

KONFUCIANIZMUS ÉS TAOIZMUS

KÍNÁN BELÜL SZÜLETETT VALLÁSOK: KONFUCIANIZMUS, TAOIZMUS, népi vallásosság
IDEGEN VALLÁSOK KÍNÁBAN: buddhizmus, zoroasztrianizmus, nesztorianizmus, manicheizmus, iszlám, judaizmus, katolikus és protestáns kereszténység.

I. KONFUCIANIZMUS

A konfucianizmus világszemlélet, értékrendszer, filozófia és vallás. A konfucianizmus nem Konfuciuszal kezdődik. Konfuciusz pusztán feléleszti az ő idejére (i.e. 6–5. század) már eltűnőben lévő hagyományt.

I.1. FORRÁSOK A KONFUCIANIZMUSHOZ

I.1.1. SHANG-KORI (i.e. 16. sz. – 1045)

jóslócsontok, ősökkel való kapcsolat (jóslás, áldozatok), rituális bronzedények.

I.1.2. ZHOU-KORBAN (i.e. 1045 – i.e. 221)

keletkezett és kanonikussá vált szövegek, az ÖT KANONIKUS KÖNYV (*wujing* 五經):

1. DALOK könyve (*Shijing* 詩經): 305 népdal és udvari vers, később allegorikus jelentés
2. VÁLTOZÁSOK könyve (*Zhouyi* 周易 – *Yijing* 易經): Jóskönyv, 64 hexagram, 10. sz.-i alap, 3. sz.-i kommentárok
3. ÍRÁSOK könyve (*Shujing* 書經): Történeti beszédek, leírások, dokumentumok
4. TAVASZOK ÉS ŐSZÖK krónikája (*Chunqiu* 春秋): Lu fejedelemség i.e. 722–479 krónikája, 3 kommentár
5. SZERTARTÁSOK könyve (*Liji* 禮記): Rítusok leírása, áldozatok, temetési szertartások, stb.

I.1.3. A ZHOU-KOR VÉGÉN (i.e. 5. sz. – i.e. 221) ÉS A HAN-KORBAN (i.e. 206 – i.sz. 220)

keletkezett, de csak a Song- és Yuan-kortól (11–14. sz.) kanonikussá vált szövegek:

NÉGY KLASSZIKUS KÖNYV (*sishu* 四書):

1. BESZÉLGETÉSEK ÉS MONDÁSOK (*Lunyu* 論語): Konfuciusz mondásai, 20 fejezet, tanítványai jegyezték le
2. MENGZI 孟子: Mengzi (Menciusz) beszélgetései, írásai, Konfuciusz tanait fejti ki és gondolja tovább részletesebben
3. NAGY TANÍTÁS (*Daxue* 大學): a *Szertartások Könyve* (*Liji* 禮記) 42. feje.
4. A KÖZÉP MOZDULATLANSÁGA (*Zhongyong* 中庸): *Szertartások Könyve* 31. feje.

KONFUCIUSZ (i.e. 551–479): *BESZÉLGETÉSEK ÉS MONDÁSOK* (*Lunyu*): → A *Beszélgéteések és mondások* (*Lunyu*) című mű 20 fejezetre (*pian*) oszlik, melyeket további kisebb egységekre (*zhang*) osztanak. → A *Lunyu*nek nincs látható és logikus struktúrája, leginkább Konfuciusz szakrális személye az a középpont, mely köré a mű szerveződik. → Számos szövegtípus található benne: 1. a mester önálló mondásai (*yu* 語), 2. a tanítványok kérdéseire adott feleletek, illetve a velük folytatott párbeszéd (lun 論), 3. Konfuciusz külső megfigyelő által leírt tulajdonságai és jellemző cselekedetei, 4. A tanítványok önálló mondásai. Konfuciusz nem elemez, nem kifejti, nem bizonyít (nem argumentál), hanem megnyilatkozik és kijelent.

FONTOSABB ELKÉPZELÉSEK A LUNYUBEN: → A régiek hagyományának megőrzése és közvetítése → A három nagy dinasztia (*Xia*, *Shang*, és *Zhou*) hagyatékából kiemelten kezelte a Nyugati *Zhou*-dinasztiát → Történeti személyiségre (*Yao*, *Shun*, *Wenwang*, *Wuwang* vagy *Zhou* herceg) történő hivatkozás → A tanulás fontossága → Az írott források (*Shujing*, *Shijing*, *Chunqiu*) mellett a fennmaradt rítusok, rituális zenék és táncok fontos szerepet játszanak az ősök hagyományának megismerésében. → Az ideális személy: a nemes ember (*junzi* 君子), aki legfőképpen az emberséggel (*ren* 仁) rendelkezik. → A rendezett, hierarchikus, és liturgikusan formalizált ideális társadalom vezetője az az uralkodó, aki külső erőszak és törvény nélkül, pusztán személyes kisugárzása és belső ereje („erénye” = *de* 德), példaadása révén képes elérni, hogy a nép engedelmeskedjen neki és kövesse őt. → Konfuciusz minden kormányzást ceremóniaként fogott fel, ideális esetben az uralkodó a büntetéseket minimalizálja, míg karizmája (*de*) által elért eredményeket maximalizálja. → Konfuciusz elfogadta a szellemi és isteni világ létét, de úgy vélte, hogy az ezekkel (vagy például a halállal, szellemekkel) kapcsolatos kérdésekkel nem az ember dolga foglalkozni. → Határozottan az emberi világra helyezi a hangsúlyt anélkül, hogy megkérdőjelezte volna az emberen túli világ létét. → A hangsúly az emberek közötti viszonyokat szabályozó erkölcsi elveken és benső attitűdön van.

I.1.4. KONFUCIUSZ UTÁNI KONFUCIÁNUS GONDOLKODÓK

MENGZI 孟子 (i.e. 391–308): Az emberi természet jósága, a négy erény (emberség, igazságosság, bölcsesség, szertartásosság) csírái, melyeket tudatosan és türelemmel kell gondozni.

XUNZI 荀子 (i.e. 335–238): Az emberi alaptermészet rossz, a zene és a szertartások képesek átalakítani az embert

DONG ZHONGSHU 董仲舒 (i.e. 179–104): a Han-kori szintézis, az Öt elem rendszer és a konfucianizmus összehangolása

ZHU XI 朱熹 (i.sz. 1130–1200): Song-kori neo-konfucianus metafizika, a Négy Klasszikus könyv összeállítója

WANG YANGMING 王陽明 (i.sz. 1472–1529): az elv (*li*) és a tudat (*xin*) egysége, a tudat benső művelése.

I.2. KONFUCIÁNUS ELEMEEK A KÍNAI KULTÚRÁBAN

• HIERARCHIA • HISTORIZÁLÁS • SZENT KÖNYVEK, KANONIZÁLÁS • SZENT URALKODÓK • 'EXPANZÍV KORRELÁCIÓK' • JÓSLÁS FONTOSSÁGA • TÁRSADALMI KAPCSOLATOK • ÁLLAM-, TÁRSADALOM- ÉS CSALÁD-CENTRIKUSSÁG • PRESKRIPTÍV SZEMLELET • ERKÖLCSI ÖNTÖKÉLETESÍTÉS • ŐSÖK TISZTELETE • ÉTEL- ÉS ITALÁLDOZAT • RITUÁLIS ZENE FONTOSSÁGA • KONFUCIÁNUS TEMPLOM, KONFUCIUSZ TISZTELETE.

II. TAOIZMUS

II.1. FILOZÓFIAI TAOIZMUS

Alapvetően egy speciális világgép megfogalmazása. Az alapító Laozi egy bölcs ember.

SZÖVEGEI: (Laozi 老子:) *Daodejing* 道德經 (i.e. 4. század), *Zhuangzi* 莊子 (i.e. 4. század) *Huainanzi* 淮南子 (i.e. 2. század), *Liezi* 列子 (i.e. 2. – i.sz. 2. sz.).

LAOZI: DAODEJING: Az *Út és az Erény Könyvét* (*Daodejing*) Konfuciusz idősebb kortársának, *Laozinek* tulajdonítják. → Laozi a *Zhou* udvarban volt az archívum írnoka. → Konfuciusznak állítólag tanácsokkal szolgált a szertartásokkal kapcsolatban, majd látván a *Zhou*-ház hanyatlását, bivalyháton nyugatra távozott, ahol a határőr, Yin Xi kérésére írta le művét két tekercsben.

DAODEJING: → Alapvetően rímes formában íródott, a jelenlegi verzióban 81 fejezetből áll. → A „misztikusok” elvont, tömör, paradoxonokkal teli és képszerű nyelven kinyilatkoztatott látomás a világot mozgató alapvető princípiumokról, illetve ezeknek az uralkodás és kormányzás világában alkalmazandó módszereiről. → A mű címében is szereplő *Dao* 道 minden jelenség alapja, az egység forrása, melyben minden látszólagos ellentmondás (*yin* 陰 és *yang* 陽, élet és halál) feloldódik. → A *Dao* a legfőbb princípium, örökké nyugvó potencialitás, az egyetlen, amely nem változik, de változást okoz, teremt, táplál és fenntart, a nem-cselekvéssel (*wuwei* 無為) cselekszik. → A bölcs célja, hogy életét és belső természetét ehhez a *Dao*hoz igazítsa, ehhez azonban először intuitív módon meg kell ismernie a *Daot*, melyre a nem-cselekvés, a nemlét, az egyszerűség, a spontaneitás, az üresség, a rejtettség, a titokzatosság, a megfoghatatlanság és a megnevezhetetlenség, a lágyság, a nőiesség és a vízszerűség jellemző.

II.2. VALLÁSOS TAOIZMUS

Alapvetően egy vallási praxis háttérül szolgáló elképzelések leírása. A vallásos taoizmus arra az elképzelésre épül, hogy Laozi nem ember, hanem istenség, aki lényegében azonos a *Dao*val és az idők során különböző emberi formában jelent meg. A megistenült Laozi vagy a taoista panteon egyéb tagja új kinyilatkoztatásokat adott, ezen íráskor gyűjteménye a *Taoista Kánon* (*Daozang* 道藏), amely ca. 1500 művet tartalmaz.

IRÁNYZATAI: Mennyei Mesterek, *Tianshi* 天師 (i.sz. 2–3. sz.), Legfelsőbb Tisztaság, *Shangqing* 上清 (i.sz. 4. sz.), Szellemi Kincs, *Lingbao* 靈寶 (i.sz. 5. sz.), Tökéletes Valóság, *Quanzhen* 全真 (i.sz. 12. sz.).

A rítust végző személy két típusa:

1. „FEKETEFEJŰ” (*daoshi* 道士): 1. öröklött 2. szervezett 3. magasabb társadalmi osztályok 4. államilag elismert 5. fekete fejfedő 6. lábbeli viselése 7. sok, udvari jellegű ruházat

2. „VÖRÖSFEJŰ” (*fashi* 法師): 1. elhivatáshoz kötött 2. szervezetlen 3. alacsonyabb osztályok 4. államilag nem elismert 5. vörös fejfedő 6. mezítlábas 7. kevés, egyszeri ruha.

EGY PÉLDA: „Mennyei mesterek” (*Tianshi* 天師): Kína déli részén, rituális specialisták saját otthonukban van az oltáruk, a közösség tagjai „bérbe veszik” őket, hogy a helyi templomban vagy saját otthonukban bemutassa a szertartást. Csak férfiak lehetnek papok (*daoshi*). A szertartások ismerete elsősorban apáról-fiúra, mesterről-tanítványra hagyományozódik. Fujianben és Taiwán déli részén három fajta szertartás: 1. *jiao* 醮 („közösségi áldozatbemutató”), 2. *gongde* 公德 („érdemszerző” — halottakért bemutatott áldozat), 3. *xiaofa* 小法 („kisebbség démonizáló szertartás”).

SZERTARTÁS KELLÉKEI: 1. Ruházat (trigramok, nap [háromlábú madár] és hold [benne a halhatatlanság elixírjét készítő nyúlal], hosszú életet szimbolizáló daru, 28 holdház) 2. A meghallgatás táblája 3. Hétcsillagos kard a Göncölszékér ábrájával 4. A Parancsok táblája 5. Csengő 6. Kézi füstölők.

TAOISTA ELEMEEK A KÍNAI KULTÚRÁBAN: • Individuum- és kozmosz-centrikus létezés, társadalmi kötelékektől mentes lét • Tudástól és tanulástól mentes élet • Hierarchia- és kánon-ellenesség • Pragmatizmus-ellenesség • Szertartásos viselkedés elvetése • Józanság hiánya – „részegség” • „Realitást” nélkülöző narratívák (mesék, mítoszok, „furcsa történetek”) • Játékosság • Talizmánok, „mágia”, fengshui • Gyógyászat, „halhatatlanság” keresése • Taiji, qi áramoltatása, szexuális technikák • alkímia, asztrológia • Chan buddhizmus kialakulása • Természetközelség • Tájképfestészet.

RÉSZLETEK A LUNYUBÓL (Tőkei Ferenc ford.)

SZEMÉLYISÉGE

A mester mondotta: „Amikor 15 éves voltam, a tanulás foglalt el; amikor 30, már szilárdan álltam; amikor 40, nem tévelyegtem többé; amikor 50, megértettem az Ég parancsát (*Tianming*); amikor 60, fülem kifinomodott; és amikor 70 lettem, már követhettem szívem kívánságát, mégsem hágtam át semmi előírást.” (II.4.) A mester mondotta: „Hallgatni és mindent megjegyezni, tanulni és soha meg nem unni (a tanulást), tanítani másokat és soha bele nem fáradni: (e három erény) közül vajon melyik van meg bennem?” (VII.2.) A mester mondotta: „Nem törődöm azzal, hogy az emberek nem ismernek. Egyedül az aggaszt, ha valamire nem vagyok képest.” (XIV.32.) Yuan Rang sarkán guggolva várakozott rá, és a mester így szólott hozzá: „Fiatalkorodban nem tisztelted az idősebbeket, felnövekedvén nem tettél semmi említésre méltót, megöregedvén pedig nem akarsz meghalni. Te rabló!” Azzal botjával a fenekére húzott. (XIV.46.)

A RÉGIEK

A mester mondotta: „Én csak közvetítek, de nem alkotok újat. Megbízhatónak tartom és szeretem a régieket.” (VII.1.) A mester mondotta: „Amit tudok a dolgokról, az nem született velem. Szeretem a régieket és mohón kutatom őket.” (VII.19.) A mester mondotta: „A régiektől eltérő tanokhoz igazodni nagyon ártalmas dolog.” (II.16.) A mester állandó tárgya volt a Dalok Könyve, az Írások Könyve és a szertartások betartása. Ezekről beszélt leggyakrabban. (VII.17.) A mester mondta: „A Dalok Könyvének 300 verse van, de egyetlen sora tartalmazza valamennyit, és ez: ‘Gondolataidban ne legyen hitványság.’” (II.2.)

ERÉNY (DE)

A mester mondotta: „Aki erényével gyakorolja a kormányzást, az olyan, akár az északi sarkcsillag, amely mozdulatlanul a helyén marad, bár minden csillag mozog körülötte.” (II.1.) A mester mondotta: „Ha a népet rendeletekkel kormányozzák és büntetésekkel tartják féken, akkor ki fogja játszani (a büntetést), de a szégyent nem fogja ismerni. Ha erénnyel kormányozzák és a szertartásokkal tartják féken, akkor ismerni fogja a szégyent és mindig egyenes lesz.” (II.3.)

DAO

A mester mondotta: „Aki reggel meghallgatta az igazságot (*dao*), az este akár meg is halhat.” (IV.8.) A mester mondotta: „*Shen (Zengzi)*, nekem egyetlen alapelve (*dao*) van, mely mindent magában foglal.” *Zengzi* erre azt felelte: „Igen.” Amikor a mester visszavonult, a többi tanítvány megkérdezte (*Zengzit*) mondván: „Mire vonatkoztak a szavai?” *Zengzi* így válaszolt: „Mesterünknek ez az alapelve: legyünk hűségesek feljebbvalóinkhoz s igazságosak másokhoz; és semmi több.” (IV.15.) A mester mondotta: „Az ember képes nagyra tenni a törvényt (*dao*), de a törvény (magától) még nem teszi nagyra az embert.” (XV.28.)

EMBERSÉG (REN)

A szülők tisztelete és a testvériesség az emberség alapja. (I.2.) A mester mondotta: „A ravasz beszéd s a tettett külső ritkán párosul emberséggel.” (I.3.) A mester mondotta: „Az olyan ember, akiből hiányzik az emberség, hogyan tud a szertartásoknak eleget tenni? Az olyan ember, akiből hiányzik az emberség, mit is tud kezdeni a muzsikával?” (III.3.) A mester mondotta: „Aki igazán az emberségre törekszik, az nem tesz semmi gonoszságot.” (IV.4.) *Fan Qi* az emberség erényéről kérdezősködött. A mester így szólott: „Szeretni az embereket.” (XII.21.) A mester mondotta: „Aki szilárd, kitartó, egyszerű és szavaiban szerény, az közel áll az emberséghez.” (XIII.27.) Valaki azt kérdezte: „Mit gondoljak arról, ha valaki jósággal viszonyozza a rosszaságot?” A mester így felelt: „Akkor mivel fogja viszonyozni a jóságot? A rosszaságot egyenességgel (igazsággal) kell viszonyozni, a jóságot pedig jósággal.” (XIV.36.)

CEREMÓNIA (LI) ÉS ÁLDOZAT

Lin Fang arról kérdezősködött, hogy a szertartások dolgában mi az alapvető. A mester így felelt: „Bizony nagy kérdés ez! Az (ünnepi) szertartásokban a túlzásokban jobb a mérséklet; a gyászolásban pedig a pontosságnál jobb az őszinte bánat.” (III.4.) Valaki a nagy *di*-áldozat értelméről kérdezősködött. A mester így felelt: „Nem tudom, aki tudná mit jelent, annak az égalatti kormányzása is csak annyi volna, mint ide belenézni!” – és a tenyerébe mutatott. (III.11.)

ZENE ÉS TÁNC

A mester azt mondotta a *Shao*-táncról, hogy az tökéletesen szép és tökéletesen jó is; a *Wu*-táncról pedig azt mondotta, hogy tökéletesen szép ugyan, de nem egészen jó. (III.25.) Amikor a mester *Qiben* volt, meghallgatta a *Shao*-muzsikát, s (elragadtatásában) három hónapon át nem ismerte a hús ízét. Azt mondotta: „Nem gondoltam volna, hogy muzsika lehet ilyen tökéletes is!” (VII.13.)

A NEMES EMBER (JUNZI)

A mester mondotta: „A nemes ember kiterjedt tudást szerez könyvekből, viselkedését pedig a szertartásokhoz igazítja, így képes lesz rá, hogy sose térjen le a helyes útról.” (VI.25.) A mester mondotta: „Akiben a természetes tulajdonságok túlszárnyalják a műveltséget, az vadember. Akiben a műveltség szárnyalja túl a természetes tulajdonságokat, az közönséges írnok. Akiben a műveltség és a természetes tulajdonságok kiegyensúlyozódtak, az nemes emberré lett.” (VI.16.)

NEMES EMBER – KIS EMBER (JUNZI – XIAOREN)

A nemes ember erénye (*de*) olyan akár a szél, a közönséges embereké pedig mint a fű. Ha fölötté fúj a szél, a fűnek meg kell hajolnia. (XII.18) A mester mondotta: „A nemes ember békeszerető, de nem azonosul akárkivel. A közönséges ember akárkivel azonosul, de nem békeszerető” (XIII.23.) A mester mondotta: „A nemes ember méltóságteljes, de nem gőgös. A közönséges ember gőgös, de nem méltóságteljes.” (XIII.26.) A mester mondotta: „A nemes ember a fennkölt dolgokban járatos, a közönséges ember az alantasakban.” (XIV.24.) A mester mondotta: „Amit a nemes ember keres, az önmagában van, amit azonban a közönséges ember keres az másokban van.” (XV.20.) Konfuciusz mondotta: „A nemes ember három dolgot tisztel. Tiszteli az égi elrendelést (*tianming*), tiszteli a nagy embereket és tiszteli a szent emberek szavait. A közönséges ember nem ismeri az égi elrendelést, tehát nem is tiszteli, tiszteletlen a nagy emberekkel szemben, és gúnyt űz a szentek szavaiból.” (XVI.8.)

TANULÁS – TUDÁS

A mester mondotta: „Tanulni és nem gondolkodni: hiábavaló fáradtság, gondolkodni és nem tanulni pedig: veszedelmes.” (II.15.) A mester mondotta: „*You*, megtanítalak-e arra, mi az igazi tudás? A tudotról tudni, hogy tudjuk, a nem tudotról pedig tudni, hogy nem tudjuk: ez az igazi tudás.” (II.17.)

A mester mondotta: „Megtettem, hogy egész nap nem ettem, egész éjjel nem aludtam, és csak gondolkodtam. Semmi hasznom nem volt belőle. Tanulni a legokosabb.” (XV.30.) A mester mondotta: „Azt hiszem, *Si* (*Zigong*), te olyan embernek tartasz, aki sokat tanult és mindent meg is jegyzett.” (*Zigong*) válaszképpen így szólt: „Olyannak. Vagy talán nem így van?” (A mester) pedig mondotta: „Nem bizony. Egyetlen dologgal hatolok át mindenem.” (XV.2.) Konfuciusz mondotta: „Akivel a tudás vele születik, az a legmagasabb rendű ember. Aki a tudást tanulással szerzi meg, az másodiknak következik. Aki ostoba, de tanul, az harmadiknak következik. Aki pedig ostoba, és nem is tanul, az bizony a legalacsonyabb rendű ember.” (XVI.9.)

KORMÁNYZÁS

A mester mondotta: „Aki helyessé (példamutatóvá) teszi a saját viselkedését, az miért ne vehetne részt a kormányzásban? Aki azonban nem tudja jól irányítani önmagát, hogyan tudna jól irányítani másokat?” (XIII.13.) A mester mondotta: „*Shun* olyan uralkodó volt, aki tevékenység nélkül (*wuwei*) is jól kormányzott. Hogy mit tett? Semmi mást, csak komolyan ügyelt önmagára, és példamutatóan fordította délnek az arcát (uralkodott).” (XV.4.)

HALÁL, SZELLEMEK

Fan Qi a tudásról kérdezősködött. A mester mondotta: „Teljesíteni a nép (az emberek) iránti kötelességünket, s tisztelni a szellemeket, de magunkat távol tartani tőlük: ezt nevezzük tudásnak.” (VI.20.)

Zilu megkérdezte, hogyan kell szolgálni a szellemeket. A mester így felelt: „Aki az élőket nem tudja szolgálni, az hogyan tudná a holtakat?” „Engedd meg, hogy megkérdezzem – folytatta *Zilu* – mi a halál?” A mester azt felelte: „Aki még az életet sem ismeri, hogyan ismerhetné a halált?” (XI.11.)

KÖLCSÖNÖSSÉG

Zigong azt mondta: „Amiről nem akarom, hogy az emberek megtegyék nekem, azt én sem akarom megtenni az embereknek.” Mire a mester megjegyezte: „*Si*, te még nem jutottál el ideig.” (V.11.) *Zigong* megkérdezte Konfuciuszt: „Van-e olyan egyetlen szó, amelyet az ember egész életében követhet?” A mester így felelt: „Hát nem ilyen szó a kölcsönösség? Amit magadnak nem kívánsz, azt ne tedd másoknak.” (XV.23.) KITEKINTÉS: Az arany szabály Szeresd embertársadat, úgy mint magadat.” (Lev 19:15–18.) „Történt, hogy egy pogány elment Hillélhez és így szólt hozzá: „Végy fel engem a zsidóságba, azzal a feltétellel, hogy az egész Tórára megtanítasz, míg fél lábamon megtudok állni.” Hillél felvette őt a zsidóságba. És így szólt: „Amit magadnak nem kívánsz, azt ne tedd másnak. Ez az egész Tóra. A többi csak magyarázat.” (Talmud: B. Sabbath 31A) „Amit akartok, hogy veletek tegyenek az emberek, ti is tegyétek velük. Ez a törvény és a próféták.” (Mt 7: 12)

EGYÉB

A mester mondotta: „Ha kiváló embert látsz, arra gondolj, hogy egyenlő légy vele. Ha pedig nem kiválót látsz, fordulj bensődbe és vizsgálj meg magad.” (IV.17.) A mester mondotta: „Aki a középszerű emberek fölött áll, azt érdemes tanítani a magas dolgokra. Aki azonban a középszerű embernek alatta marad, azt nem lehet magas dolgokra tanítani.” (VI.19.) A mester egy folyó partján állva így szólt: „Minden tovafoyyik, akárcsak ez (a víz), meg nem állva sem nappal, sem éjjel.” (IX.10.) Amikor *Zilu* egy éjszakát a Kőkapunál töltött, a kapu őre így szólt hozzá: „Honnan jössz?” *Zilu* így felelt: „*Kong* mestertől.” (Az őr ekkor) azt mondta: „Ő az, aki tudja, hogy lehetetlenre vállalkozott, mégis csinálja?” (XIV.41.) Az égalattinak öt egyetemes törvénye van, melyet a három erénnyel lehet megvalósítani. A fejedelem és az alattvalója, az apa és a fiú, a férj és a feleség, az idősebb és ifjabb fivér, valamint a barátok közötti kapcsolat: az égalatti öt egyetemes törvénye. A tudás, az emberség és a bátorság: az égalatti három egyetemes erénye. (A Közép Mozdulatlansága 20. rész)

RÉSZLETEK A DAODEJINGBŐL (Weöres Sándor ford.)

ÚT (DAO)

„Az út, mely szóba-fogható, nem az öröktől-való; a szó, mely rája-mondható, nem az örök szó.” (1. vers) Az őskor útját birtokolva s a jelenkort általa megragadva rálátni mindennek eredetére: ez az út vezető-füzére. (14. vers) Az út örök és tétlen, mégis mindent végbevisz észrevétlen. (37. vers)

A hatalmas út szerteárad, jelen van jobbra-balra. (...) Működik, de rejtve, hírt nem akarva. Mindent nevel, de nem irányít, nincsen vágya, ezért neve: kicsiny. Minden visszatér hozzája, de nem irányít, ezért neve: nagy. Sose hatalmaskodó, ezért neve: hatalmas. (34. vers) Az égi út, mint az új kifeszített íve, a magasat lenyomja, az alacsonyokat felvonja, a fölöslegeseket elveszi, a szükségeseket megadja. (77. vers)

ERÉNY (DE)

Aki az út-at fejleszti magában, abban valódi az erény; aki fejleszti a családban, abban bőséges az erény, aki fejleszti a falujában, abban kiváló az erény; aki fejleszti az országban, abban virágzó az erény; aki fejleszti az ég alatt, abban teljes az erény. (54. vers) A jó hadvezér nem harcias, a jó harcos nem haragos, a győzni-tudó nem támad, a vezetni-tudó alázatos, ez a nem-küzdő erény, az irányító erő, a természet szolgálata, az ősi vezető. (68. vers)

QI

Az út szülte az egyet, az egy a kettőt, a kettő a hármat, a három valamennyi létezőt, mind tartalmazza a hímet és a nőt, és a láthatatlan lehet egybeolvasztja ezeket. (42. vers)

EGYSÉG

Íme az ős-egységben létezők: az ég az egység által makulátlan, a föld az egység által rendületlen, a szellem az egység által finom, a völgy az egység által virágzó. Minden az egységgel született, a vezér, a király vele a világ példája lett: az egység életet mindenenek. (39. vers)

BÖLCS

Ha bölcs hall az út-ról, megragadja és megőrzi; ha tudós hall az út-ról, megtartja, majd elveszíti. (41. vers) Nem lép ki az ajtón és világot megismer, nem néz ki az ablakon és égi út-at megismer; mennél messzebb megy, annál kevesebbet ismer. Ezért a bölcs nem jár, hanem megismer, nem néz, hanem megnevez, nem cselekszik, hanem végbevisz. (47. vers) A bölcsnek nincs önnön szíve. (...) Jó a jókhoz és jó a gonoszokhoz: ez az erény jósága. Hisz az igazaknak és hisz a hazugoknak: ez az erény bizalma. (49. vers)

FARAGATLAN FA (PU)

Az út folytonos és névtelen. Az ős-egyszerűség (pu) parányi, mégse bírja senki leigázni. (32. vers)

KÁOSZ (HUNDUN)

Íme az ős-zűrből keletkezett, az ég és föld előtt született: mily békés, mily üres! (25. vers)

TERMÉSZETESSÉG (ZIRAN)

A természet útját járja. (17. vers) Az ember a földet követi, a föld az eget követi, az ég az utat követi, az út önnön rendjét (ziran) követi. (25. vers)

NEMLÉT (WU)

Lét és nemlét szüli egymást, nehéz és könnyű megalkotja egymást, hosszú és rövid alakítja egymást, magas és mély kulcsolja egymást, sok hang összeolvasztja egymást, korábbi s későbbi követi egymást. (2. vers) Az ég alatt minden a létből fakad s a lét a nemlétből fakad. (40. vers)

NEM-CSELEKVÉS (WUWEI)

A nagy erény cselekszik, nem-cselekvéssel cselekszik. (38. vers) Az ég alatt a leggyengébbek átfúrják, ami legkeményebb: mindenben fészke van a nem-létnek, ereje a nem-cselekvésnek. Szó nélküli tanítással s a nem-cselekvés hatalmával mi sem mérkőzhet e világban. (43. vers)

VÍZ

A legfőbb jó a vízhez hasonló: mindennek hasznos, de nem harcos; az alantasban is jelenlevő: a víz az út-hoz hasonló. (8. vers) Az út e világban, mint hegyi patak, mely folyóba és tengerbe szakad. (32. vers) Nincs lágyabb, mint a víz, mégis a köveket kivájja: nincs külön nála. (78. vers)

NŐIESSÉG, ANYA, VÖLGY

Ha neve nincs: ég s föld alapja; ha neve van: minden dolgok anyja. (1. vers) Csodálatos asszonynak hívják: ő a völgy örök szelleme. A csodálatos asszony kapuja ég s föld gyökere. Végtelenül munkálkodik, nem fárad el sose. (6. vers) Az ég alatt mindennek eredete: az ég-alattiak anyja. Aki eléri az anyát, megismeri a gyermekeit. (52. vers) Aki tudja dicsőségét, mégis őrzi rejtettségét: völgy a világon. Aki völgy a világon, erényben lesz tökéletes, egyszerű és természetes. (28. vers)

KONFUCIÁNUS ERÉNYEK

Mikor a nagy út-at a semmibe dobták, megjelent az erkölcs méltányosság. (...) Mikor a hat rokon összeveszett, megjelent a gyermeki tisztelet és szülői szeretet. Mikor zavaros az ország, megjelennek a hűséges szolgák. (18. vers)